

Zkušenosti s uplatňováním EIA v České republice

Prvního července roku 1992 nabyl v České republice účinnost zákon ČNR č. 244/92 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí. Společně s později přijatou vyhláškou Ministerstva životního prostředí ČR č. 499/92 Sb. o odborné způsobilosti pro posuzování vlivů na životní prostředí, o způsobu a průběhu veřejného projednání posudku a dalšími právními předpisy, vytváří teoretický prostor pro zohlednění prvků životního prostředí a minimalizaci negativních dopadů lidské činnosti na krajinu a její složky.

Klady a zápory EIA

Právní úprava procesu EIA v České republice je oproti zobecněnému schématu EIA používanému v mnoha státech světa problematická v tom, že začíná až „jádrém“ celého procesu - předáním již zpracované dokumentace. Používá tzv. „kategorický přístup“, podle něhož zákon stanoví výčet konkrétních kategorií projektů (investičních akcí), které vždy budou vyžadovat EIA a dále stanoví podrobnou osnovu pro zpracování dokumentace. Tím potlačuje „fáze“ screeningu a scopingu, ve světě běžně používané.

- **Screening** – stanovení, rozhodnutí, zda uvažovaný investiční záměr má či nemá být podroben posouzení procedurou EIA. Jako kritéria se používají: rozsah navrhované činnosti, limitní hodnoty a citlivost prostředí dotčeného území. Zákon č. 244/92 Sb. specifikuje v příloze č. 1 a 2 seznam obligatorně posuzovaných staveb, činností a technologií. Tyto aktivity jsou zahrnuty do seznamu na základě jejich rozsahu a jejich pravděpodobných vlivů. Tento přístup má výhodu snížení nejistoty a zdržení při určování, které aktivity budou podléhat EIA. Nevýhodou je pozdní zapojení dotčených stran (příslušný orgán, veřejnost, dotčené obce atd.), a tím při jejich zásadních připomínkách proinvestované prostředky i čas.
- **Scoping** – Určení obsahu a rozsahu posuzování. Umožňuje nalézt za účasti dotčených stran během krátké doby všechny podstatné vlivy a určit rozsah zpracování včetně alternativ řešení. V mnoha státech (USA, Kanada, Holandsko, Austrálie atd.) je značně využíván, zejména státními orgány zodpovědnými za vydání stanoviska k záměru. Tato procedura jim totiž umožňuje stanovit okruhy otázek, jejichž zodpovězení (řešení) je nutné pro zodpovědné a objektivní rozhodnutí. Tím je možno do procesu hodnocení zahrnout ještě před zpracováním dokumentace připomínky dotčených stran. Naše legislativa nahrazuje tento krok procedury EIA podrobnou osnovou, závaznou pro zpracování dokumentace, uvedenou v příloze č. 3 zákona.

Zákon nespécifikuje, zda jednotlivá variantní řešení (územní, technologická atd.) musí být zpracovány v plném rozsahu, případně v jaké formě, aby byla zajištěna snadná porovnatelnost.

Veřejnost může podle zákona uplatnit své připomínky až ve fázi, kdy je zpracována kompletní dokumentace. Tento přístup je nevýhodou pro všechny zúčastněné strany. Veřejnost by měla být přizvána k přípravě „projektu“ již v jeho rané fázi, aby byl připraven v takové alternativě, která je pro veřejnost přijatelná, a aby byla nalezena optimální varianta. Jinak se může stát, že postoj veřejnosti ke stavbě bude natolik nesmiřitelný, že jeho realizace bude ohrožena, nebo povede ke zvýšení časové i finanční náročnosti projektu.

Praxe bohužel tyto skutečnosti potvrzuje a přestože veřejnost dostává poměrně značné množství informací, projevuje k nim a jejich předkladatelům značnou nedůvěru. Je to dáno především vynecháním jedné z počátečních „fází“ procesu EIA - scopingu, kdy se dá ještě poměrně snadno dohodnout s veřejností a obcemi, předložit schůdné varianty řešení, vyhovující opatření a kompenzace. Scoping by podstatně usnadnil a urychlil proces akceptování záměru veřejnosti.

V praxi existuje ještě u některých investorů mnoho obav z toho, že procedura EIA bude jen další byrokratickou komplikací přípravy investic. V souvislosti s již zmíněným tzv. „kategorickým“ přístupem naší EIA legislativy, zda a v jakém rozsahu zpracovávat hodnocení vlivu dané investiční akce na životní prostředí, je jejich obava částečně oprávněná.

Přes tyto negativní skutečnosti je třeba zdůraznit, že EIA může sice zpomalit plánování projektu (investiční akce), ale může také zabránit dalším zdržením poté, když již projekt začal. Odkrytí nepředvídaných účinků v pozdějších stadiích projektu může vést buď k jejich ignorování, nebo ke změně plánů v době, kdy je to již obtížné, časově náročné a nákladné.